

Vaikų ir jaunimo socializacijai palanki aplinka: neformaliojo ugdymo kontekstas Vilniaus mieste

Birutė Žygaitienė¹, Jūratė Sinkevičienė²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Gamtos, matematikos ir technologijų fakultetas, Technologijų ir technologinio ugdymo katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, birute.zygaitiene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Gamtos, matematikos ir technologijų fakultetas, Technologijų ir technologinio ugdymo katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, jurate.sinkeviciene@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje analizuojama neformaliojo švietimo įtaka, kuriant palankią ugdymo(si) aplinką vaikui ir jaunuoliui pozityviosios socializacijos kontekste. Autorės apibendrina pedagogų požiūrius į neformaliojo švietimo įtaką vaiko socializacijai, atskleidžia vaikų ir tėvų motyvus, lemiančius neformaliojo ugdymo institucijų lankomumą. Tyrimo duomenų analizės pagrindu formuluojamos išvados apie neformaliojo ugdymo veiklų reikšmingumą vaikų socializacijai.

Esminiai žodžiai: *vaikai, jaunimas, pozityvioji socializacija, prevencija, neformalusis ugdymas.*

Įvadas

Problemos aktualumas. Šiandieną tobulėjančiame, kompiuterizuotame, integruotame pasaulyje išskyla vis daugiau įvairių problemų ir pavojų jaunos, dar ne-susiformavusios asmenybės socializacijai į visavertį gyvenimą, visuomenę. Vaikai nėra pakankamai socialiai subrendę įsilieti į jiems naują, sudėtingą socialinių bei akademinį reikalavimų erdvę. Švietimo sistema orientuojama padėti vaikams suvokti save, skatina siekti tapti visaverčiu visuomenės nariu, įsisavinti visuomenės normas ir jos patirtį. F. Rebecca ir kt. (2000) teigia, kad viena pagrindinių alternatyvų, galinčių padėti geriau pažinti vaiko / jaunuolio elgesį, yra pozityvaus socioedukacinio

palaikymo jam artimiausioje aplinkoje – šeimoje, mokykloje ir teritorinėje bendruomenėje – organizavimas. Veikla įvairiose ugdymo įstaigose sudaro sąlygas ir skatina vaiko norą tobulėti, suvokti save ir supantį pasaulį, ieškoti, kaip atskleisti individualias kūrybines galias.

Tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje pastaraisiais metais vaiko gerovės problemos yra aktyviai diskutuojamos ir analizuojamos, nes pačios skaudžiausios socialinės atskirties problemos tebėra aktualios (*Vaikų ir jaunimo socializacijos programa*, 2010). Grėsmingai aukštas jaunimo nedarbo lygis, nusikalstamumo plėtra – tai tik keletas akivaizdžiai matomų ir išmatuojamų visuomenės rodiklių, liečiančių jaunus žmones, todėl aktualu vaikams ugdyti socialinę kompetenciją, kuri svarbi jauno žmogaus pasiruošimui visuomeniniam gyvenimui (Галагузова, 2000).

Švietimo sistemos kaitoje išryškėja nepakankamas valstybės dėmesys vaikų, jaunimo socializacijai, jų užimtumo, laisvalaikio veiklos organizavimui. Bendrasis vaikų užimtumas vaikų klubuose, poilsio stovyklose, papildomojo ugdymo programose, vaikų ir jaunimo organizacijose per pastaruosius 10 metų sumažėjo net 80 proc. (Kvieskienė, 2003). Švietimas, socializacija – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, todėl gerai organizuotas vaikų ir jaunimo neformalusis ugdymas ir laisvalaikio užimtumas yra būtina jaunosios kartos socializavimo(si) sąlyga, taip pat ir veiksminga nusikalstamumo prevencija. Žmogui, neturinčiam socialiai naudingo pomėgio, atsiranda tikimybė bei rizika socialiai nepriimtinaam užimtumui ir neformaliojo ugdymo veiklos svarba tokiaame sudėtingame socializacijos kontekste yra neabejotinai labai didelė (*Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003).

Vaiko socializacija tiesiogiai susijusi su valstybių ir savivaldybių vykdoma vaikų gerovės politika (Kvieskienė, 2007). Šioje strategijoje vienas iš uždavinių yra tobulinti švietimo sistemą ir vaikų laisvalaikio užimtumo finansavimą, didinti valstybės indėlį ir derinti tarpusavyje kitus finansavimo šaltinius, sukurti įvairių poreikių asmenims pritaikytą mokymosi aplinką ir išplėtoti švietimo formų įvairovę (*Vaiko gerovės valstybės <...> priemonių planas*, 2005–2012). Vaikai privalo turėti lygias galimybes pasirinkti socializacijos įstaigas, kurios padėtų ugdyti socialinius ir kūrybinius gebėjimus. Todėl šiandien yra aktualu tiek formaliojo, tiek neformaliojo ugdymo veikloje ugdyti vaikus, kad jie suvoktų save kaip asmenybę, plėtotų interesus bei galimybes ir įsitvirtintų besikeičiančiomis socialinėmis-ekonominėmis sąlygomis.

Tyrimo objektas – vaikų ir jaunimo socializacija.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Vilniaus miesto neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ugdymo funkcijas socializacijos požiūriu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Mokslinės literatūros pagrindu atskleisti neformaliojo švietimo įtaką vaikui pozityviosios socializacijos kontekste.

2. Apibendrinti pedagogų nuomonę apie neformaliojo švietimo reikšmę vaiko socializacijos procese.
3. Atskleisti vaikų ir tėvų motyvus, lemiančius neformaliojo ugdymo įstaigų lankymą.

Tyrimo metodai:

1. *Teoriniai*: mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė, siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ugdymo funkcijas socializacijos požiūriu.

2. *Empiriniai*: taikant trianguliacijos principą atliktas trijų respondentų grupių (neformaliojo ugdymo būrelių pedagogų, tėvų ir 9–14 metų vaikų) tyrimas, siekiant nustatyti neformaliojo švietimo įstaigų svarbą vaiko raidai.

Atlikta statistinė, grafinė ir koreliacinė tyrimo duomenų analizė taikant SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programinės įrangos 11.5 versiją. Taikytas Chi kvadratu kriterijus.

Tyrimo organizavimas ir eiga. Tyrimas buvo vykdomas 2011–2012 metais. Elektroniniame anketavime dalyvavo 526 respondentai iš Vilniaus miesto: 84 būrelių pedagogai (71 proc. moterų ir 29 proc. vyrų), 250 vaikų iš Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklų (65 proc. mergaičių ir 35 proc. berniukų), 192 tėvai (72 proc. moterų ir 28 proc. vyrų).

Siekiant objektyviai įvertinti neformaliojo ugdymo įstaigų reikšmingumą vaiko asmenybei, tyrimo respondентаis pasirinkti pedagogai, turintys ugdymo būrelius ne tik mokyklose, bet ir neformaliojo švietimo įstaigose. Didžiąją dalį (71 proc.) pedagogų sudarė moterys. Daugiau nei pusės (51,2 proc.) tyrime dalyvavusių pedagogų pedagoginė darbo patirtis yra 10 metų ir daugiau.

1. Socializacijos raiška ir socialiai nepriimtino elgesio prevencija. Neformalusis vaikų ugdymas, kaip pozityviosios socializacijos veiksnys

Esminė švietimo paskirtis – suteikti asmeniui brandaus savarankiškumo pagrindus ir padėti jam tobulinti savo gebėjimus visą gyvenimą. Ypač svarbi dabarties sąlygomis tampa socialinė žmogaus kompetencija. Valstybinės švietimo plėtotės strateginių nuostatų 2003–2012 metų įgyvendinimo gairėse teigiama, kad būtina padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją. Neformaliojo ugdymo veikloje didžiausias dėmesys skiriamas kompetencijoms, kurios yra neatsiejamos nuo jauno žmogaus savęs realizavimo aktyvioje tikslingoje veikloje (Rogers, 2005).

Vaiko gerovė ir socialinės veiklos profesionalizacija prasideda nuo pat pirmųjų kūdikio gyvenimo akimirklų ir tęsiasi visą jo gyvenimą. Žmogus, veikiamas betarpiškos

aplinkos ir pats įsijungdamas į įvairiarūšę veiklą, perima tautai, visuomenei būdingą kultūrą, atsirenka vienokius ar kitokius jos elementus. Tai pasaulėžiūrą formuojančios dorovinės ir estetiškos vertybės; socialinio elgesio, bendravimo ir veiklos normos bei būdai; tai pagaliau ir profesinės veiklos būdai, materialinio jos pagrindo supratimas (Juodaitytė, 2002). M. Welsho ir kt. (2001), M. M. McClellando ir kt. (2006), M. Elias, N. Haynes (2008) tyrimų rezultatai patvirtina, kad geresni vaiko socialiniai įgūdžiai padeda jam geriau kontroliuoti savo elgesį, sėkmingiau bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, laikytis instrukcijų bei labiau pasitikėti savimi.

Asmens aktyvumas ir atvira bendruomenė yra pagrindinės socialinio dalyvavimo sąlygos (Ebersold, 2007). Socializacija, prasidėjusi šeimoje ir kitose socialinėse grupėse, institucijose, kiekvieną individą integruoja į visuomenę skirtingai ir sudaro galimybes kurti savo individualybės bruožus ir vertybes (Patterson, & Hastings, 2007). Neformaliojo ugdymo veiklą galima laikyti pagrindine organizuoto laisvalaikio forma, todėl aktualu gebėti kokybiškai ir efektyviai išnaudoti visas jo teigiamo poveikio galimybes. Kaip pažymi M. Barkauskaitė (2001), neformaliojo ugdymo veiklos intensyvumas bei plėtimas mokykloje – viena iš galimybių sprendžiant mokyklos nelankymo, nusikalstamumo mažinimo priemonė.

R. Bruzgelevičienės (2001) teigimu, svarbu neformaliojo ugdymo prieinamumą užtikrinti vaikams, turintiems socializacijos problemų. Neformalusis ugdymas turėtų būti prieinamas visų socialinių sluoksnių vaikams, o ypač tiems, kurie po pamokų patenka į ugdymuisi nepalankią, asocialią, aplinką. Būtent todėl valstybės ar savivaldybių lygiu yra finansuojamos kryptingo vaikų užimtumo, nusikalstamumo ir narkotikų prevencijos, socializacijos ir gabių mokinių skatinimo programos, kurios įgyvendinamos bendrojo ugdymo mokykloje dažnai per neformaliojo ugdymo veiklas (Bitinas, 2004). Mokykla kartu su kitomis neformaliojo ugdymo institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis yra svarbiausios vaiko asmenybės tapsmui ir veiksmingai socializacijai. Užtikrinus visų šių institucijų tikslingą ir subalansuotą bei koordinuotą veiklą, socialinės pagalbos sistema įgytų vieningos ir efektyvios socialinės edukacinės sistemos bruožų. Socializacija yra būtina kiekvienos visuomenės funkcionavimo sąlyga, viso socialinio gyvenimo esmė tiek kultūros, tiek socialiniu atžvilgiu (Kvieskienė, 2007).

2. Pagrindinės vaikų socializacijos tendencijos pastaraisiais metais Lietuvoje

Vaikų ir jaunimo socializacijos programos (2010) tiksluose akcentuojama, kad reikia plėtoti vaikų ir jaunimo socialinio ugdymo švietimo įstaigose kryptis ir formas; skatinti vaikų ir jaunimo užimtumą, jo įvairovę; kurti saugią ir sveiką ugdymo(si) ir socializacijos aplinką; ugdyti vaikų ir jaunimo socializacijos subjektų socialinę, edukacinę kompetenciją.

Statistikos duomenimis, 2006–2007 m. neformaliajame švietime dalyvavo 122 106 vaikai, 2009–2010 m. – 84 202 vaikai. 2012 m. šalyje veikia 289 neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį papildančio ugdymo mokyklos, tačiau tik trečdalis vaikų užsiima neformaliojo švietimo veikla po pamokų (*Vaikų ir jaunimo socializacijos programa*, 2010; *Neformaliojo ugdymo aktualijos*, 2012).

Valstybė skatina ir pagal galimybes remia vaikų ir jaunuolių socializacijos programas, todėl mokyklos, siekdamos įgyvendinti šiuos tikslus, vykdo įvairias socializacijos programas. Visos neformaliojo ugdymo įstaigos vykdo nusikalstamumo ir žalingų įpročių prevencijos, vaikų socializacijos ir vasaros poilsio programas (*Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumas*, 2006). Nevyriausybinės organizacijos, teikiančios paslaugas socialiai pažeidžiamiems jaunuoliams, taiko neformaliojo ugdymo metodus, siekdamos didinti jų mokymosi ir darbo motyvaciją, taip pat ugdo jų socialines ir asmenines kompetencijas (*Neformaliojo ugdymo koncepcija: kokią ateities <...> žmonės?*, 2009).

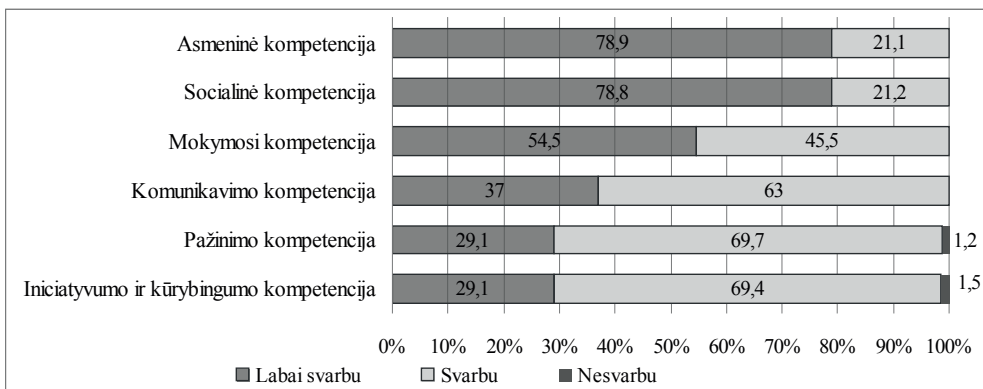
Švietimo sistema, nepaisant pastaruoju laikotarpiu dedamų pastangų ir atskirų sėkmingų popamokinio užimtumo projektų, išlieka inertiška ir nelanksti. Ji yra labai netolygiai išplėta visoje Lietuvos teritorijoje. Neformaliojo švietimo mokyklos sutelktos savivaldybių centruose, mažai jų – mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse. Neformaliojo švietimo įstaigas daugiau lanko pasiturinčių ir vidutinės pajamas turinčių šeimų vaikai. Išryškėjo skirtingas neformaliojo švietimo finansavimas, pažeidžiantis vaiko teises į vienodos apimties neformaliojo švietimo paslaugas (*Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumas*, 2006). Pasak A. Kučinsko ir A. Malinausko (2008), kol kas ši sistema nepasirengusi ir nesuinteresuota įtraukti į veiklą nemotyvuotus, „normalaus“ elgesio standartų neatitinkančius, vyresnio amžiaus paauglius ir jaunuolius.

XXI a., intensyvėjant pasaulio pažangai, vis daugiau dėmesio turi būti skiriama socialiniams įgūdžiams ugdyti. B. Fidlerio (2006) teigimu, vaikų socialinių įgūdžių plėtojimas turi tapti svarbiausia ateities mokyklų tendencija. Siekdama ugdymo tolydumo vaikams, kiekviena valstybė turėtų taikyti pozityviosios socializacijos programas.

3. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad 44,1 proc. tyrime dalyvavusių Vilniaus miesto vaikų lanko būrelius neformaliojo ugdymo įstaigose, bet nemaža dalis apklaustųjų (net 35,7 proc.) pramogauja su draugais ir nelanko jokių būrelių. Tyrimo duomenimis, aktyviausiai būrelius lanko V klasių vaikai, VI ir VIII klasių vaikai pirmenybę atiduoda pramogoms su draugais. 2013 m. Socialinės informacijos centro atliktame *Neformaliojo švietimo poreikio ir vertinimo tyrime* (2013) taip pat stebimos analogiškos tendencijos – net 43 proc. šalies vaikų nelanko neformaliojo švietimo užsiėmimų. Vilniečiai sudaro 16 proc. Lietuvos vaikų, lankančių neformaliojo švietimo užsiėmimus ne mokykloje. 15 metų jaunimas mažai lanko neformaliojo švietimo veiklas.

Taigi šiuolaikinėje, nuolat besikeičiančioje visuomenėje svarbu mokėti mokytis, būti pilietiškam, gyvenimo įgūdžiai, kultūrinės, socialinės kompetencijos, kurios turi padėti vaikui tapti brandžia asmenybe, gebančia atsakingai veikti visuomenėje ir geriau įsitvirtinti darbo rinkoje (Kalvaitis, 2013). Todėl buvo siekiama nustatyti, kokias vaikų kompetencijas ugdo pedagogai neformaliojo ugdymo veikloje. Tyrimas atskleidė, kad pedagogai supranta vaiko socializacijos ir neformaliojo švietimo vaidmens santykio svarbą ir per neformaliojo ugdymo užsiėmimus dažniausiai ugdo *vaikų asmenines, socialines, mokymosi kompetencijas*. Kiek mažiau pagal svarbumą, bet ugdomos *komunikavimo, pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos*. Ir tik nedaugelis pedagogų (1,2–1,5 proc.) mano, kad jie neugdo *pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijų* (1 pav.).

1 pav. Pedagogų nuomonių apie vaikų įgyjamas kompetencijas neformaliojo ugdymo veikloje skirstinys (proc.)

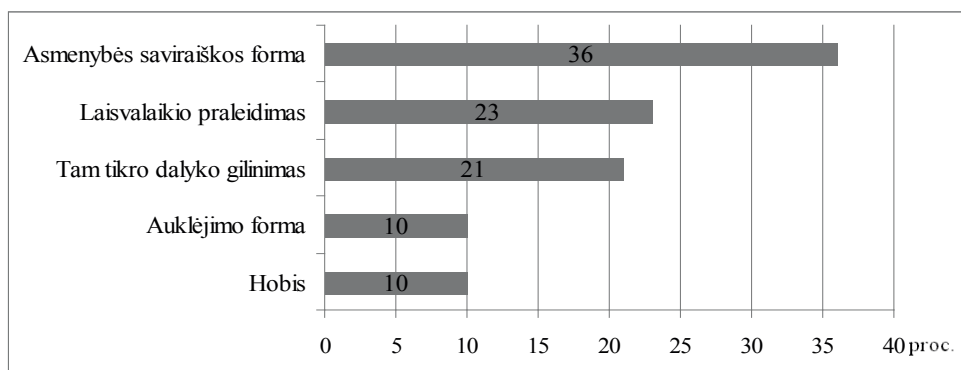
Pasak O. Petronienės (2011), neformaliojo vaikų švietimo esmė yra vaikų socialinio dalyvavimo ir visapusės asmenybės ugdymas. Jis plėtojamas sociokultūrinės integracijos, kūrybiškos visuomenės, saviraiškos ir saviugdodos bei mokymosi visą gyvenimo kryptimis. Šis kryptčių įgyvendinimas ugdo vaiko asmenines, edukacines, socialines ir profesines kompetencijas. *Neformaliojo švietimo poreikio ir vertinimo tyrimas* (2013) parodė, kad neformaliojo švietimo įstaigos ugdo ne tik dalykines, bet ir asmenines kompetencijas. Neformaliojo švietimo įstaigos už mokyklos ribų labiausiai siejamos su komandinio darbo, asmenybės pažinimo ir tobulinimo kompetencijomis.

Tarpasmeninių santykių palaikymas su bendraamžiais atlieka daug raidos funkcijų: skatina socialinę kompetenciją, suteikia saugumo jausmą naujose situacijose, patenkina artumo ir prisirišimo poreikius, skatina bendradarbiavimą. Bendraudamas su kitais žmonėmis, vaikas (-ai) išsiugdo socialumą, tampa asmenybe. Todėl būtent kontaktai su bendraamžiais vaidina svarbų vaidmenį vaikų gyvenime (Kalvaitis, 2013). Tyrimo ataskaitoje *Papildomas ugdymas socializacijos kontekste* (2001) nustatyta, kad neformaliojo ugdymo veikla atitinka vaikų poreikius, skatina įsijungti į mokyklos gyvenimą

ir išvengti žalingų įpročių. Apie pusei vaikų ši veikla pažadina naujas idėjas, o dviem trečdaliams sudaro galimybes pabendrauti su bendraamžiais ir suaugusiaisiais. Todėl neformalusis ugdymas yra labai svarbi prevencijos priemonė sprendžiant šiuolaikines jaunimo problemas.

Mūsų tyrimo duomenys parodė, kad bendrame ugdymo kontekste neformalusis ugdymas yra svarbi veiklos sritis, taip teigia net 55 proc. pedagogų. 44 proc. pedagogų mano, kad tai pakankamai svarbi veiklos sritis. Vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumas tampa labai svarbiu prevenciniu veiksmu stiprinant vidinę vaiko (-ų) motyvaciją siekiant užsibrėžtų tikslų. Dauguma tyrime dalyvavusių pedagogų (96 proc.) teigia, kad neformaliojo švietimo įstaigos vaikų ugdyme reikalingos ir tik 4 proc. apklaustųjų šiuo klausimu neapsisprendė. Nagrinėjant technologijų mokytojų požiūrį į neformaliojo švietimo įstaigų reikšmę vaiko ugdyme rastas esminis koreliacinis ryšys ($\rho = 0,598$; $p < 0,0001$) tarp pedagogų nuomonių apie neformaliojo švietimo įstaigų svarbą vaikų socializacijai ir jų teiginių, kad šiose įstaigose ugdomos vaikų kompetencijos.

Analizuojant tyrimo rezultatus, išryškėjo neformaliojo švietimo veiklos reikšmingumas švietimo sistemoje, o ypač vaiko ugdyme (2 pav.).

2 pav. Pedagogų požiūris į neformaliojo ugdymo veiklą (proc.)

Daugiau nei trečdalis (36 proc.) tyrime dalyvavusių pedagogų teigia, kad neformalusis švietimo veiklų lankymas vaikams tampa asmenybės saviraiškos forma, 23 proc. apklaustųjų mano, kad tai laisvalaikio praleidimas, nes vaikai ateina todėl, kad nori pabendrauti, pasidalyti su bendraamžiais dienos išpūdžiais. Ketvirtadalis tiriamųjų (21 proc.) teigia, kad tai tam tikro dalyko žinių gilinimas, kur vaikai daugiau sužino ir išmoksta. 10 proc. pedagogų mano, kad taip gilinant žinias vaikui šis užsiėmimas tampa hobiu ir jis noriai dalyvauja neformaliojo ugdymo veikloje lankydamas būrelius. Ir net 10 proc. apklaustųjų neformaliojo švietimo veiklą apibūdino kaip auklėjimo formą, padedančią vaikams tobulėti (2 pav.). Pasak D. Šukytės (2007), įsijungdamas į įvairias laisvalaikio veiklas, vaikas išmoksta būti doras, pasijunta

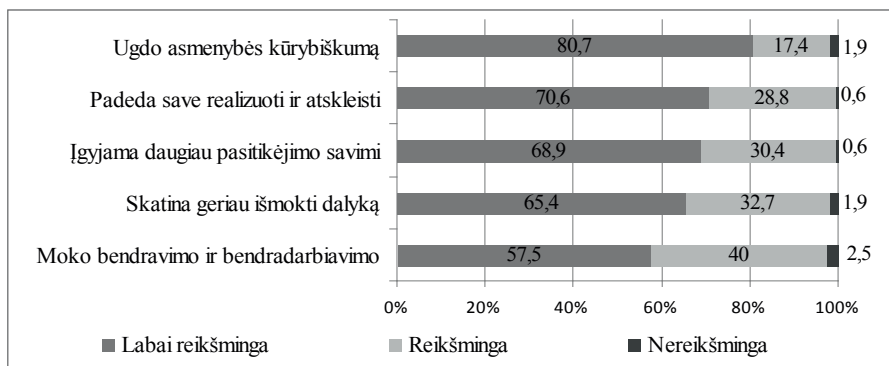
naudingu visuomenės nariu, mokosi dirbti, ugdomas bendravimas su draugais, plečiasi jų socialinis tinklas.

Tyrimas parodė, kad nemaža dalis (35 proc.) tyrime dalyvavusių Vilniaus miesto vaikų renkasi ir lanko specialias neformaliojo ugdymo mokyklas (sporto, muzikos, dailės), 26 proc. vaikų dalyvauja ir praleidžia savo laisvalaikį vaikų ir jaunimo klubuose. Trečdalis apklaustųjų (33 proc.) dalyvauja mokyklos neformaliojo ugdymo veikloje (būreliuose, varžybose, konkursuose, renginiuose). Vilniaus miesto vaikai ir jaunimas dažniausiai renkasi sporto būrelius (38,1 proc.), 24,5 proc. lanko meninio ugdymo būrelius, 12,4 proc. apklaustųjų lanko muzikinius būrelius. Vaikų pasirinkimą lankyti įvairias neformaliojo technologinio ugdymo formas lėmė šie motyvai: 29 proc. respondentų teigia, kad jie pasirinko lankyti būrelius, nes norėjo išmokyti gerai atlikti tam tikrą darbą / veiklą, tiek pat (29 proc.) apklaustųjų teigia, kad norėjo atskleisti savo gabumus. Kiek mažesnė dalis (20 proc.) respondentų tikėjosi gilinti savo žinias pasirinktoje srityje. 11 proc. apklaustųjų norėjo įgyti daugiau pasitikėjimo, siekiant geresnių veiklos rezultatų. Ir 2 proc. vaikų norėjo pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius. Šie mūsų tyrimo rezultatai artimi J. Vaitkevičiaus, L. Miliūnienės ir T. Bakanovienės tyrimo (2007) rezultatams, kurie parodė, kad pagrindiniai motyvai, skatinantys mokinius dalyvauti būreliuose, susiję su įgūdžių formavimu ir žinių tobulinimu (67,2 proc.), rengimusi būsimai profesijai (40,4 proc.), siekimu sportuoti ir stiprinti sveikatą (41,6 proc.), vadovo kompetencija (22,7 proc.), tikėjimu įgyvendinti savo gabumus (50,6 proc.).

Tėvų požiūris į neformaliojo švietimo poveikį vaiko asmenybei. Svarbų vaidmenį vaiko (-ų) ugdyme atlieka šeima, šeimoje įgytos vertybės, šeimos požiūris į mokyklą (Targamadžė, Zuoza, 2011). M. S. Kelly (2008), S. Catsambis (2001), E. Dearing ir kt. (2006) mokslininkai, tyrę tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo prielaidas vaiko asmenybei, taip pat pabrėžė darnios šeimos svarbą, tėvų dalyvavimą mokyklos ir neformaliojo ugdymo veikloje. Tėvų dalyvavimas vaikų ugdymo veikloje sustiprina tėvų požiūrį į vertybes ir švietimą. Nors vertybės negali daryti tiesioginės įtakos mokslo rezultatams, tačiau jie gali sustiprinti akademinis vaikų pasiekimus, skatinti vaikų motyvaciją ir elgesį. Anot V. Gudžinskienės (2011), socialiniai įgūdžiai dažniausiai (81,8 proc.) ugdomi neformalios veiklos metu. Neformaliojo ugdymo veikla suteikia vaikams galimybę spręsti socialines problemas ir turi didelį poveikį mokinių socialiniams įgūdžiams ugdyti.

Tyrimas parodė, kad didžioji dalis tėvų (93,2 proc.), ypač moterų, labai nori, kad jų vaikai lankytų neformaliojo ugdymo veiklas, nes tik šiose įstaigose vaikai gali atsiskleisti, plėtoti gebėjimus ir kompetencijas (ypač socialinę), kurios reikalingos tolesniame gyvenime. Paauglių užimtumas yra svarbus veiksnys, turintis reikšmės nusikalstamo elgesio formavimuisi, todėl svarbu kad jiems būtų sudarytos sąlygos leisti laisvalaikį konstruktyviai ir prasmingai. Tyrimo rezultatai padėjo nustatyti, kad *neformalusis ugdymas vaiko asmenybei turi didelės įtakos*, kaip teigia beveik visi tėvai (99,4 proc.), šioje veikloje geriau atsiskleidžia vaiko talentas ir vaikas save realizuoja ir kad tai labai reikšminga teigia 70,6 proc. apklaustųjų. Kad tai reikšminga mano 28,8 proc. apklaus-

tųjų. 99,3 proc. tėvų teigia, kad vaikai daugiau įgyja pasitikėjimo savimi. Kad tai labai reikšminga teigia 68,9 proc. apklaustųjų, kad tai reikšminga teigia 30,4 proc. apklaustųjų. 98,1 proc. tėvų pažymi, kad vaikai plačiau susipažįsta su kūrybiška veikla ir išmoksta naujų technikų ir, svarbiausia, kad šioje veikloje ugdomas asmenybės kūrybiškumas. 97,5 proc. respondentų teigia, kad vaikai lankydami technologijų būrelius moko(si) bendravimo ir bendradarbiavimo (3 pav.).

3 pav. Tėvų nuomonių apie neformaliojo ugdymo veiklos įtaką vaiko asmenybei skirstinys (proc.)

Remiantis tyrimo duomenimis, rasti koreliaciniai ryšiai ir nustatyta, kad tėvai mano, jog neformaliojo švietimo veikloje vaikai įgyja daugiau pasitikėjimo savimi ($\rho = 0,599$; $p < 0,0001$), išmoksta bendravimo ir bendradarbiavimo ($\rho = 0,531$; $p < 0,0001$), geriau save realizuoja ir išmoksta dalyko ($\rho = 0,495$; $p < 0,0001$). Nagrinėjant tėvų požiūrį į neformaliojo švietimo įstaigas nustatyta, kad tėvai, kurių vaikas (-ai) lanko neformaliojo ugdymo būrelius, mano, kad, neformaliojo ugdymo įstaigos vaiko ugdyme labai reikalingos ir vaikai turėtų dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje, nes šioje veikloje įgyja asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų, tolerancijos įgūdžių, mokosi spręsti problemas, nuodugnai suvokti ir perimti tautos patirtį, tradicijas. Neformaliu būdu įgyta patirtis tampa svarbia pozityviosios socializacijos proceso dalimi.

Išvados

1. Vaiko socializacijai ypač svarbi laisvalaikio veikla, nes ji sudaro sąlygas kūrybinėms galioms, iniciatyvumui plėtotis, kaupti dorovinę patirtį, ugdyti gebėjimus bei kompetencijas. Vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumas tampa labai svarbiu prevenciniu veiksniu, tai lemia sėkmingą socializaciją. Neformaliojo švietimo įstaigų veikla dažniausiai orientuota į vaiko socializaciją, t. y. į vaiko parengimą gyventi konkrečioje visuomeninėje aplinkoje.

2. Asmens pozityviosios socializacijos raida priklauso nuo socializacijos modelių, kuriuos pasirenka tėvai, pedagogai ir visa visuomenė. Tyrime dalyvavę pedagogai supranta vaiko socializacijos ir neformaliojo švietimo vaidmens santykio svarbą. Jie įsitikinę neformaliojo švietimo įstaigų vaiko (-ų) ugdymui reikalingumu, nes šiose įstaigose ugdomos vaikų asmeninės, socialinės, mokymosi ir kt. kompetencijos. Neformaliojo švietimo ugdytojai žvelgia į socializacijos procesą giliau, daugiau dėmesio skirdami vaiko asmenybei, nes jie mano, jog neformaliojo ugdymo veikla – tai asmenybės saviraiškos forma, laisvalaikio praleidimas, tam tikro dalyko gilinimas. Pedagogų nuomone, vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumas tampa labai svarbiu prevenciniu veiksniu stiprinant vidinę vaiko (-ų) motyvaciją siekiant užsibrėžtų tikslų.
3. Vaikai renkasi neformaliojo ugdymo veiklą ir lanko būrelius, nes jiems atrodo, kad tai įdomi ir naudinga veikla, atitinkanti jų pomėgius. Jie nori daugiau išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą / veiklą, tikisi atskleisti savo gabumus, gilinti žinias pasirinktoje veikloje.
4. Tėvai suinteresuoti, kad jų vaikas (-ai) lankytų ugdymo būrelius neformaliojo ugdymo įstaigose, nes šioje veikloje ugdomas vaikų kūrybiškumas, jie gali save išreikšti ir atsiskleisti, išmoksta bendravimo ir bendradarbiavimo, plėtojamos jų kompetencijos, reikalingos tolesniame gyvenime.

Literatūra

- Barkauskaitė, M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika: monografija*. Vilnius: VPU I-kla, Bitinas, B. (2004). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
- Bruzgelevičienė, R. (2001). *Lietuvos švietimo kaita: švietimo reformos darbai tūkstantmečių sandūroje: tendencijos, lūkesčiai*. Vilnius: Garnelis.
- Catsambis, S. (2001). Expanding knowledge of parental involvement in children's secondary education: Connections with high school seniors' academic success. In *Social Psychology and Education*, 149–177.
- Dearing, E., Kreider, H., Simpkins, S., Weiss, H. B. (2006). Family involvement in school and low-income children's literacy: Longitudinal associations between and within families. *Journal of Educational Psychology*, 98 (4), 653–664.
- Ebersold, S. (2007). *Affiliating Participation for Active Citizenship*. *Scandinavian Journal of Disability Research*. Prieiga per internetą: http://unipd-centrodirittumani.it/public/docs/ebersold_2007.pdf.
- Elias, M., Haynes, N. (2008). Social competence, social support, and academic achievement in minority, low-income urban elementary school children. *School psychology quarterly*, 23 (4), 474–495.

- Fidler, B. (2006). *Strateginis mokyklos plėtros valdymas. Vadovavimas mokyklos tobulinimo strategijai*. Vilnius: Žara.
- Gudžinskienė, V. (2011). Konstruktyvizmo ištakos Lietuvoje ugdant socialinius įgūdžius. *Pedagogika*, 103, 38–44.
- Juodaitytė, A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Petro ofsetas.
- Kalvaitis, A. (2013). Įgytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo sąlygos bei galimybės pasirenkamojo vaikų ugdymo organizacijose. *Tyrimo ataskaita*. Prieiga per internetą: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Desktop/NU_tyrimo_ataskaita.pdf.
- Kelly, M. S. (2008). *The domains and demands of school social work practice: a guide to working effectively with students, families, and schools*. Oxford University Press.
- Kučinskas, A., Malinauskas, A. (2008). *Atviri jaunimo centrai – jaunimo poreikiams*. Vilnius: Baltijos kopija.
- Kvieskienė, G. (2007). *Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Socialiniai mokslai, edukologija*. Vilnius: VPU.
- Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU.
- McClelland, M. M., Morrison, F. J., Holmes, D. L. (2006). Children at risk for early academic problems: the role of learning-related social skills. *Early Childhood reasearch quarterly*, 15 (3), 307–329.
- Neformaliojo švietimo poreikio ir vertinimo tyrimas*. (2013). Socialinės informacijos centras. Prieiga per internetą: http://www.lvjc.lt/uploads/File/KONFERENCIJOS/kodas_pilietine_visuomene/Tyrimo_ataskaita.pdf.
- Neformaliojo ugdymo koncepcija: kokią ateitį Lietuvą kurs jauni žmonės?* (2009). Prieiga per internetą: http://www.lvjc.lt/index.php?page=apie-neformaluji-ugdyma&hl=lt_LT.
- Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. *Tyrimo ataskaita*. (2006). Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf.
- Patterson, C. J., & Hastings, P. D. (2013). Socialization in the context of family diversity. In Joan E. Grusec and Paul D. Hastings (Eds.). *Handbook of socialization: theory and research*. Prieiga per internetą: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/My%20Documents/Downloads/EmpathyContext_FINAL%20(1).pdf.
- Petronienė, O. (2011). Neformalusis vaikų ugdymas kaip socialinis kultūrinis reiškinys. *Socialinis ugdymas*, 17 (28), 55–72.
- Popamokinės veiklos veiksmingumas*. (2003). Švietimo ir mokslo ministerija: VPU Sociologinių švietimo tyrimų laboratorija. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb_archyvas.htm.
- Rebecca, F., Allen, J. C., Cordes, S. (2000). Predicting Community Satisfaction Among Rural Residents: An Integrative Model. *Rural Sociology*, 65.
- Rogers, A. (2005). *Non-formaleducation: flexibles chooling or participatory education?* New York: Springer.

- Šukytė, D. (2007). Neformalusis ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai. *Socialinis ugdymas*, 3 (14).
- Targamadžė, V., Zuoza, R. (2011). Mokinių socializacija bendrojo lavinimo mokykloje: mokyklos kultūros aspektas. *Socialinis ugdymas: socialinio darbo ekologija*, 15 (26), 19–33.
- Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metams planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184.*
- Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 11 d. įsakymu Nr. V-1715.*
- Valstybinės švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003–2012 metų įgyvendinimo gairės [interaktyvus], [žiūrėta 2013 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/strategija/docs/svietimo.gaires.pdf>.*
- Vaitkevičius, J. V., Miliūnienė, L., Bakanovienė, T. (2008). Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė. In *Jaunųjų mokslininkų darbai: mokslo darbai*, 4 (20), 252–256.
- Welsh, M., Parke, R. D., Widaman, K., O’Neil, R. (2001). Linkages between children’s social and academic competence: A longitudinal analysis. *Journal of School psychology*, 39 (6), 463–481.
- Галагузова, М. А. (2000). Социальная педагогика. Курс лекций. Москва: Гуманит изд. центр Владос.

The Friendly Environment for Children and Youth: the Context of Non Formal Education in Vilnius

Birutė Žygaitienė¹, Jūratė Sinkevičienė²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Science, Mathematics and Technology, department of Tecnology and Technology Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, birute.zygaitiene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Science, Mathematics and Technology, department of Tecnology and Technology Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, jurate.sinkeviciene@leu.lt

Summary

Today, in the world which is getting more perfect, computerized, integrated, there is an increasing variety of problems and dangers for young and yet unformed personality’s socialization in to the real-value life, society. Also, the changes in the education system shows that there is a lack of state attention to the children and youth socialization and the organization for their occupation, leisure activities. The research objective is to analyse the educational functions of the children’s informal education institutions through the socialization aspect. The goals of the research: the scientific literature-based revelation of the influence of the informal education on a child in the positive socialization context, summarize teachers’ views on the informal education

to a child's socialization process, to reveal the parents' and children's reasons that determinant to attend informal education activities. To achieve the objectives, were used the following research methods: the analysis of scientific literature and the documents, the empirical study.

The analysis of the scientific literature have shown that for the child's socialization is particularly important the leisure activity because it makes conditions for the development of the creative powers, initiative, to compile moral experience, to develop skills and competencies. The children choose the informal educational activities and attends circles because they think it is interesting and useful activities that appropriates to their interests. The parents are concerned that their child (children) would attend educational circles in informal education institutions, because this activity helps to improve children's creativity, they can reach self-realization and to unfold their potential, and learn how to communicate and collaborate, to develop their competence needed for the future life.

Keywords: *children, youth, positive socialization, prevention, informal education.*

Įteikta / Received 2014-03-20
Priimta / Accepted 2014-05-29